

SZÉPIRODALMI

FIGYELŐ.

10-ik szám.

Szerkesztői szállítás,
hová a lap szellemi részét illető küldemények utasítandók: Üllői-ut és 3 pipa-utca sarkán 11-ik szám.

Megjelenik e lap csütörtökön.
Előfizetés helyben házhoz hordva, vidéken postai szétküldéssel, *félévre 5 ft. egész évre 10 ft.*

Kiadó hivatal,
hová az előfizetési pénzek s minden a lap anyagi részét illető dolgok utasítandók. Egyetem-utca 4-ik szám.

KAZINCZY NYELVÚJÍTÁSA.

VI.

(V é g e.)

A magyar nyelv, már eredeténél, rokonságánál, alkotánál fogva, nem könnyen művelhető, — ha a művelést az ujjabb idegen, — kivált a német — nyelvek rájárára vonásban helyezük, s ha a bővítést nem belőlről, az eszmékből és ezek által, hanem kívülről, a fordítás közben előjövő szók mechanikai áttétele által, eszközöljük.

Akár gyorsabban, akár lassubb léptekkel haladjon is a nyelvmivelődés, — akár önmagából fejlődjék mint az ó görög, akár idegen nyelvek után, mint a német és a többi uj nyelv: két irányban szokott fejleni: szókincsére s mondataira nézve. Az emberi szellem is előbb előbb menván, egy részt ujjabb eszméket, más részt ujjabb kapcsolatokat fedez fel és állapít meg. A két munka egyszerre megy és összevág, — de megkülönböztethető két functio. — Mindkettőre nézve nehéz dolog a magyar nyelvet újítani, mert

1. Teljesen elüto hangzatánál, ragozási rendszerénél s a nép és műveltebbek nyelvének egyiránt közös tulajdonánál, az idegen szók iránti tartózkodásnál, fogva más nyelvből átal nem vehet; és így ma már úgy, mint előbb maga is, az angol és német is, nem gyarapodhatik. E miatt elvünk és kötelességünk is minden uj fogalomra a nemzeteti nyelv ősi kincstárából uj alakot adni.

2. De előbb megfontolandó, mik a valódi szükségek, melyeket ezen anyagból pótolni méltó, — melyek a képzeltek, vagy kerülhetők, — ideiglenesek, vagy állandók.

Kétkedem, hogy a *hevély-emély-szivély-szolgalom*-féle kifejezések szükségesek volnának. A *Gemüth* fogalmára, melyet mi a *kedélylyel* kívánunk kifejezni és meghonosítani, sem a francziának sem az angolnak nincs szava; hanem ezt körülírással fejezik ki. Ez hozzánk bejött; és még igen sokan lehetünk, kik a *kedélyességet*, *kedélytelenséget*, *kedélymélységet* (Tiefe des Gemüths) és egyéb állapotait a kedélynek nem igen értjük. Mai időben a beszéd-mód vagy nyelv is divatnak van alá vetve. Néhol szokás a szép beszélés kedveért selypitni, másutt idegeneesen accentuálni, másutt ismét igen elvont szólásokkal külözködni a néptől. Így igen sok szó és kifejezés merül fel a divatos beszédben, mely kevés ideig él; ezekre élő beszédben tekintettel lenni szabad, irodalmi nyelvben alig szükséges. — Hiba, ha a nyelvművelésben czélul a fordítást vagy fordíthatást teszszük. A fordítás csak egyik eszköz az egytetemes ész- és nyelvfejlésre. Benne csak addig kell mennünk, a meddig lehet; a további, iskolai vagy művészeti gyakorlat, nem a nagy közönség közvetlen ügye. Hiánya a franczia nyelvnek, hogy az ó klasszikusokat — csak úgy mint Hegelt — klasszikai rövidséggel fordítani nem bírja. Hiány, hogy Homérosz ódon egyszerűségét és irály-sajátságait kifejezni nem bírjuk, — vagy Aischylos méltóságos és olykor rohamos indulatú előadását meg is alig kísérthetjük — mi ugyan inkább mint más — hogy Shakespeare egyik másik szinmű-

vében a szójátékokat olvasóinkkal alig sejtethetjük; de ez minden nyelvnek metaphysicai maluma. Ezen segíteni igyekezhetünk, azonban nem minden alkalomra ujonnan szerzett szavakkal. Eddigi anyagunkkal is sokra fogunk érni, ha művészi lélekkel használjuk. És ha a tudomány és szép' eszméit komoly tanulmány, teljes átművelődés által sajátunkká tesszük: megjönnek a kifejezési alakok is. Csak a gyenge művész vesződik az alakokkal és anyaggal, — s ennek kár volna teremtéshez fogni; a valódi mesternél a bensővel a külső is életre jön. *Rebus ipsis verba cohaerent.*

3. Ha már tisztába jutottunk, mely fogalmakra kell új szókat alkotnunk; kérdésbe jön: honnan? És itt előnkbe akad a nyelvünkben lévő idegen tök sora. Nem oly nagy ugyan ez, mint *Dankovszky* vagy *Leschka* vagy éppen *Zahourek* akarnák; az elsőt a német nagy nyelvész, Pott, erélyesen vissza utasítja éppen most megjelent „szófejtési nyomozásaiban“ (II köt.) De még is vannak. Ezekről akarunk-e új szókat alakítani? Azt hiszem, legfőlebb a kikerülhetlentől? Ha igen, akkor kár volna az *ábra* (ábrai, ábrázolat, ábránd) *asztal* (asztalnok, asztaltárs) *gazda* (gazdász, gazdászat) és efféléket, átalakított idomtalanokul, sok alakban szaporítani, vagy a különben is kedvetlen hangzású *nok*, *nök* képzőt felhasználni.

4. Eredeti gyökeinkből is csak nagy vigyázzal alakíthatunk új szókat. Vannak nem élő, vagy csak ragok s képzők segélyével élő gyökeink mint *lát*, *táv*. Ezek összetételben nem igen állhatnak a nélkül, hogy a kifejezés határozottsága ne veszítsen. *Lát* pont például csakugy jelenthet *látás*, mint *látott* vagy *látandó* vagy *látó* pontot (szem). Ilyfélék az: árbecslék, árlejték, helyszínelék és sok más, melyek egy része szerencsére távol marad a szépirodalomtól és így e lapok körétől; tehát végettök szabad a *M. Nyelvészetre* utasítanunk az olvasót. — Vannak gyökeink, melyek meghatározott — cselekvési vagy állapotféle, kiható vagy benmaradó — jellemmel bírnak; ezek természetét változtatni nem lehet. Vannak képzőink, melyek értelménye határozott: ás és; t-et, vány-vény; de vannak igen széles értelműek, melyeket szabadon használt a gyakorlat régtől fogva. Például: ó, ö cselek-

vőt jelent; hát ezekben: mosó ruha — evőkanál — fonó szösz — vágó marha stb. Még inkább ilyen az a, ály, ély alom — elem képző; melyekkel oly szót alakítani, hogy határozott fogalmu név álljon elő, alig lehet. Így határozatlannak sejttem e szót: *történelem* (történetek — történetrajz vagy a történetrajzról való tudomány-e?) *kötelem* v. *kötély*, mely nem szabály-ellenes képezmény, csakhogy jelentményét nem teszi ki könnyen, — *emély* oly tötül, mely nem él, nem is tudni mit jelenthet (em-szop —) és így ama szónak értelmet csak összeegyezve adhatunk, — *egély*, mely miután az ég ma már annyi mint levegő, csekély dologra viszi a legmagasb eszmét és képzése is homályos.

Ha valaki igenis ragaszkodik a sokat emlegetett elvhez: *valent sicut nummi* és Horatius egyik-másik szavára hivatkozik: kérnem kell, hogy a horatiusi elvet értse meg. Ott költői szókról, egy testvér nyelvből átveendőkről, vagy ennek alakjai szerint alkotandókról, van szó. Egy-két görög szó maig elcsuszhatnék a költői nyelvben és egy-két idegenes alak; de a mint az irodalom népszerűbb, közebb vagy a nemzet közérzésére alapítottabb lesz: annál inkább fentartandó a tisztaság elve, rossz alakítványok ellenében is. És nem akarta senki soha, ma sem akarhatja senki, hogy a nyelv összesége árasztassék el oly szókkal, melyek egy-két egyén által önkényesen s alkalmilag megszabott értékkel vert pénzhez hasonlóan jönnek forgalomba s ebből nyugalomba — s hogy ne a nemzeti közérzelem és értelem világából szellemi mozgás által pattanjon ki az eszme szikrája s vele a hang, a szó, — hanem az önként alakítottakhoz idomuljon a nemzeti értelem. Ez történnék pedig amaz elv szerént.

Az ilyféle szokásszerűség, conventiófésleg a nyelvújításban leghamarabb előheti a nemzeties gondolkodásmódot. Mert ha *megszokás* minden szót jóvá tesz, s ha ez a megszoktatás kényszerűen bárki által is gyakorolható: az egész nyelv rendszere, annak minden íze, eleme örökös habozásban, folyásban lesz — mi nem annyi mint a szünetlen fejlődés — melyben mindenki kénye szerént fogja a nyelvet kezelni, nem valamely fensőbb genius — mert ez csakugyan

nem mindenkinek jelenti ki magát — hanem az általa ismert nyelvekből vett ösztönök szerént. Az egyetemes bizonytalanságból egyetemes kételkedés lesz. Képzelt vagy sejtett, vagy megengedem, érzett szükségek mindörökké kerülnek elő. Így határozott, hiven örzött alakok és szabályok nem lévén, a ferdülésre mindig ezer rés marad nyitva, — s a ferdítésre minden egyén hivatva lesz. Sajnos dolog, hogy már van példa. A magyar nyelvnek egy metaphysicusa azt mondá, neki szüksége van erre (azóta száznak is lett aztán) : látandottam, látandanék, látandjak stb; — előállt egy másik, hasonlóul metaphysicus, és mondá : ő úgy érzi ez is kell; lássak vala, látnék vala, látandok vala, — s ki vétkelheti, ha én, mint harmadik (de nem metaphysicus) mondok, szintoly szükség van ezekre : látni — látandani, tehát látottani, sőt ezekre is *látналak, láttanalak, látandanalak* és *láthatnalak* stb. Mert ha mondhatnám : holnap reménylem látналak v. láthatnalak, és sajnálom nem láthattnom stb. úgy érzem, szép rövidséggel szólnék. Igaz, hogy így is szép röviden kimondhatom : holnap, reménylem, látlak — sajnálom, hogy nem láthatlak; de ha amazt is szükségesnek érzem!

A nyelvet az összes nép szelleme teremti (vannak ennek, tudjuk, szavai a *távíró-ra krinolinra* is; amazt saját nézlete szerént hídrot-nak vagy hirverőnek, emezt távolállónak nevezi); de mint a vallási eszme fejlődést vagy a bölcselkedés megszületését, ezt is egyesek segítik elő. Csakhogy ezek valóban e nép szellemének képviselői s nem valamely külföldi szellem vagy tudomány ihletettjei legyenek!

5. Nehéz a magyar nyelvújítás a mondat szerkesztés vagy a syntaxis körében is. A mondat, kivált művészibb prózában, a mondomány által vonzott szók ragozása által fejt ki erejét. Itt van egyik ok, a miért a mi mondataink nem felelhetnek meg a német vagy francia mondatoknak, ugyanezen elemekkel és kiterjedésben. Az ő eseteik nehezen kitehetők a mi számosabb és épen nem megfelelő ragainkkal; valamint névutóinkkal sem praepositíóik. Más azok és emezek szerkesztésénél az alpnézet. A mi mondatainkban a mondomány és vonzat közti viszony sok esetben szemléltetőbben

fejeztetik ki, mint amott. A helyi, idői, mozgási és nyugvási alpnézetek, melyek a nyelv, kivált pedig a mondat képződésének fő tényezői, némely kifejezésekben erősen kitűntetnek nálunk, s ez felfogásmódunk sajátosságához, nemzeti gondolkodásmódunkhoz tartozik, épen úgy, mint a szenvedő igenem, vagy a kapcsoló mód, vagy az igeidők sajátos használata. Tartanunk kell tehát a nemzetien sajátos nézles- és beszédmód ferdítésétől, s a nyelvérzet ez általi sértésétől, vagy eltompításától. — Így ha mondok : *gondolok valamire*, ezen kifejezésen kissé fenakad nyelvérzetem, — még inkább ebben : *valamire gyanítok* (Jósika), így ebben *valakire vár, valamire talál, valamire jön* (jut, — a *jön* szó használatában sok botrányosság fordul elő). Ide tartozik azon szemléletiség elleni vétek is, mely a magyarban a kiható vagy tárgyias igékben rejlik. Néha a cselekvőséget jelentő képző ellenére az ige benmaradó módjára használtatik : *értesít* (kihagyatván: kit?) *rendel* (orvosi szereket) *figyelmeztet* (olvasót, közönséget) Majd a visszaható igék mellett a *magát* névmás tétetik ki, holott az *ód, öd* s eff. képzők kellenének : *érdekli magát* = *érdeklődik*. Másutt a német vagy más nyelv szemléltetősege utánoztatik szolgálilag : *értekezék felette* (ról) *elmélkedék felette* (róla) *gondolkodik felette* (on), hasonló *rá* (hoz) hatályon *kivül* (nélkül) oda lyukadunk ki (rést, eligazodást lelünk)*).

Nem akarom tagadni, hogy vannak a szóvonzatra nézve oly kapcsolatok, melyeket változtatni lehet, sőt talán kell is. Mert az idővel tovább fejlődővén gondolkodásunk, újabb meg újabb viszonyai származván az u. n. benső nyelv alakoknak, a külső vagy szókapcsolatok is szaporodnak, többfélékké lesznek természetesen; s ezt a népies nyelvérzet sem ellenzi, csak ne legyen mohó vagy felesleges az újítás. E tárgyról gondolkozni nagyon méltó; szabályait ellesni, s ha lehet közre adni, nyelvészeink kötelessége. Én egyelőre a fentebbiekből folyólag csak ezen tételeket ajánlanám figyelembe :

hibásak kapcsolataink vagy alkotásaink, ha meglévő : kifejezés helyébe alakítottat-

*) Ez utóbbi is germanismus volna? Erdőháti ember nagyon mondja ezt. Szerk.

nak; (igy: megboszulja magát, — megboszúl valamit valakin) —

hibásak, ha a nyelv természete, a nemzetes szemlélésmód ellen —

hibásak, ha csak ideiglenes szükségre vagy épen szükségtelenül,

annyival inkább, ha a nyelv alakjaival ismeretlenül, a jó eredeti kifejezésmódot fel nem keresve és így gondatlanságból alkotnának.

De jobb szabályt adni kiinduló pontul nem lehet, mint Brassai adott. Tekintse a fordító vagy fogalmazó mindenkor a mondatot egészében; ebben használja fel alakító erejét. E tanácsot *Pott* is igazolja, fentebb említett munkájában állítván, hogy a szóalkotás a mondatból indul ki és oda tér vissza. — S a mi legtöbbet tehet :

A könnyelmű nyelvkezeléstől őrizze írónkat Kazinczy szelleme!

IMRE SÁNDOR.

BELIRODALOM.

THALIA. Zsebkönyv 1862-re. Kiadták Fésüs György és Toldy István. A budai magyar népszínház javára s keletkezésének emlékezetére. Első évfolyam. Pest. 1862. Emichnél.

Thalia zsebkönyv, melynek Rousseauból van véve jellegje, Rousseauból, ki a színház legszenvedélyesb ellensége. S még minő jelige : „Il faut des spectacles dans les grandes villes, et des romans aux peuples corrompus.“ Az ember csodálkozik rajta és sehogy sem találja ki okát. E csodálkozás még nagyobb lesz, ha olvassuk az egyik szerkesztő cikkének mindjárt elején : „Még mai nap is találatnak elfogult balga emberek, kik e magasztos művészet iránt bizonyos ellenszenvvel és előítélettel viseltetnek.“ Miért hát oly iróbul venni jeligét, ki, bár nagy szellem, de minden esetre amaz előítéletes emberek közé tartozik? Ugy látszik, hogy a szerkesztőket a Rousseau mondatának első része hozta zavarba, nem vették észre, hogy annak más nemű értelme is lehet, mint a minőt ők ohajtanak, noha a mondat második része eléggé megmagyarázza a valódi értelmet.

Azonban ez minket ne zavarjon meg. E vállalat jó szándéku, ment minden nyerészkedéstől, ifju lelkesedés szüleménye, s remélni lehet, hogy a jó szándékhoz és lelkesüléshez lassanként még egyéb is fog járulni, mert, fájdalom, meg kell vallanunk, hogy így, nagy részt gyöngé dolgozatokkal nem igen lehet valamit elérni.

A zsebkönyvet Jókai ismeretes Prologja nyitja meg; utána *Fésüs Györgynek* „A budai magyar népszínház keletkezése“ című cikke következik. Népszínházunk keletkezésének történelmét veszszük benne. Kár, hogy az érdekes adatokat, kevésbé szabatos, sőt néhol ferde elméletek és ötletek fűzik össze. Szerző a magyar színművészetet vagy igen túl vagy igen alá becüli, sehol sem jár a rendes uton. Minő állítás például ez : „Ugyanis a többi (más) nemzeteknél

a multság és mivelődés a czélok, melyeket a színművészetnek el kell érnie. Nálunk e kettő csak mellékezelé gyanánt tűnik föl, a harmadik vagy talán inkább legeslegelső és főczél, a nemzetiség fentartása mellett.“ Az igaz, hogy a színesztet is befoly a nemzetiség erősbitésére és nemesítésére, épen mint az iskolák, irodalom s több efféle, de hogy egymagára fenntartja a nemzetiséget, a legalap-talanabb állítás. Aztán hogyan lehet az, hogy a színművészetnek maga a művészet csak mellékezelje? Hiszen a színművészet csak annyiban foly be a nemzetiség erősbitésére és nemesítésére, s így fenntartására, a mennyiben megközelíti művészeti hivatását. A franczia és angol irodalom nem azért hódít, mert az írók francziául és angolul irnak, hogyan is irnának máskép, s ezen a studiumon már mi is tulvagyunk, hanem mert jeles vagy remek műveket irtak vagy igyekeznek írni. A hamis elvek hirdetése mindig megboszulja magát. Ha a magyar színművészet fő czélja pusztán a nemzetiségi érdek, akkor elégedjünk meg, ha színészeink jól beszélnek magyarul, ne várjunk tőlök semminemű műlvet, mit bizonyosan Fésüs ur sem ohajt.

Az is furcsa állítás e cikkben, hogy a magyar nemzet az egész középkoron át egész Európának védfalát képezte a mind inkább növekedő ozmán birodalom ellenében. Az egész középkoron át még nemzetünk sem lakott mostani lakhelyén, a törökkel pedig csak a közép kor vége felé gyült meg a bajunk. Egyébiránt, a mint már említettük is, e cikkben érdekes adatok vannak elősorolva, melyeknek egy részét olvasóinkkal is közöljük. Szerző előadván Molnár színigazgató és az ifjuság kezdeményezését, Buda város községtanácsa gyámolítását, a második bizottmány alakulását, így folytatja közleményét :

„A kiegészített bizottmány most újabb megkeresményeket s aláírási iveket bocsátott ki, még magához az országgyűléshez is egy írásbeli folyamodványt intézett, azt a népszínháznak országos

intézzé emelésére kérve, mely kérésre az országgyűlés azonban feloszlása miatt nem válaszolhatott, s így a színház ezentűli sorsa a jövő titka.

A felhívás viszhangra talált sok buzgó hazafinál s ezek adakozásaiból a mint már jelentékenyebb összeg gyűlt össze, a bizottmány telket keresett s erre nézve a lánczhidtól balra fekvő magtár legalkalmasnak találtatott. Nem érdektelen e magtárról néhány szót szólnunk. Kezdetben, a mint azt támoszlopai mutatják, Buda várának alsó határfalát képezte, később épületté egészítetvén ki (1470—1480) Mátyás király istállónak használta; a törökök idejében Mustafa basa (1566—1579) örtanyává változtatta át, míg a törökök kiűzetése után (1688—1848) kincstári magtár lett belőle. Ezen épület falai közt tehát, melyben egykor a nagy király lovai, később a hitetlenek őrei tanyáztak, azután majd két századon át a kincstár gabonája tartatott, végre e prózai dolgok utóda Thalia lőn.

Ezen telek a lánczhidársulaté volt, mely azt, félelvi felmondás kikötése mellett, évenkénti 1500 forintért bérbe adta, mire a bizottmány *Kimnach* testvérek, budai ácsmesterekkel megegyezett kik a színházat 10,000 forintért felállítani megígérték. De a bizottmány az eképen építendő színházat igen kisszerűnek tartván és *Kimnach* testvérek sem nyújthatván elég garantiát, az alkudozások ezekkel félbe szakítottak, s a bizottmány örömmel fogadta el *Gerster* és *Frey* építész urak ajánlatát, kik nyilváníták, miszerint készek lesznek a színház tervét díj nélkül elkészíteni s az építészeti munkálatokat is a jó ügy iránti kegyeletből vezetni.

Az építész urak a tervet és költségvetést, mely hozzávetőleg 36,000 ftra számított, elkészítvén, azt a budai városi szépítő bizottmánynak nyújták be, mely a terv ellen azt a kifogást tette, hogy az épülendő színháznak a takarékpénztár ujon épült házával párhuzamos homlokzattal kell bírnia és innét a színház csarnokának mostani ferde alakja.

A terv készen levén, s a bizottmány csekély pénzösszeg felett rendelkezhetvén, az építésre szükséges előkészületek megtétettek és 1861. június 15-én reggel az csakugyan meg is kezdetett.

Az építés megkezdése a pesti színház építésének első napjára emlékeztetett. Lélekemelő látvány volt látni a bizottmány, színészek, színésznők és pesti jogászok kised csapatát, kik durva munkához nem szokott kezeikbe, talán életökben először, ásót, kapát fogtak, azután taligákon hordák a fővenyt félóra hosszúig ki a partra.

Két hónapig tartó megfeszített munka után végre a népszínház sept. 14-én megnyitottat, még délelőtt, sőt délután is lehetett látni a munkások sürgő csapatát, míg a kalapácsütések elhangzottak és esti hét óraker azon épületben, melyben először nagy királyunk paripáinak nyert, később vad tatárok lárma hangzott, meg-

zendült az első nyilvános magyar szó s a zsufoolt ház lelkesedve vett részt a megnyitási ünnepélyen.

A népszínház jelen állapotjára nézve e következő adatokat veszszük:

„Mi a közönségnek a népszínház iránti részvétét illeti, ez ellen panaszkodni épen nincs okunk, azonban egy fájdalmas érzést el nem titkolhatunk, ha a színház jövőjét veszszük tekintetbe. Mert im a részvét, ha nem tulságos is, de mégis olyan, hogy a színház, különösen a város által évenként ajánlott 1000 forint segélyezés mellett, szépen megállhatna és szép hivatásának napról napra inkább megfelelhetne.

De mint fennebb említettük, a telek csak fél-évre volt bérbe adva s így annak letelte után, ha netán a lánczhidársulat akadályokat gördítene, a nemzet közadakozásából épült színházat talán le kellene rontani vagy legalább ennek zsarnoki önkénye alá jutna. Hogy ezen minden esetre aggasztó körülmény elháríttassék, a bizottmány folyamodványt nyújtott be Buda város tanácsához, hogy a telket, melynek vételi ára 82,000 forintra rug, a lánczhidársulattól a színház javára vásárolja meg.

A város elejétől kezdve nagyobb részben elég lelkesnek mutatkozott a színház ügye iránt s így most is majdnem biztos sikernek nézett elébe a bizottmány folyamodványa, midőn egyesek ellenvétele az ügyet annyiban hátráltatta, hogy a telek a lánczhidársulattól ugyan megvásároltatott, de a város nem vette fel a színházat az általa pártfogolt intézetek sorába, hanem azt az eddig még ideiglenes bizottmány további felügyelete alatt hagyván, magának az érintett összegtől 4% szátólit fizettet.

És így ez összegnek a napi jövedelmekből kell fedeztetnie, azonkívül az építkezési költségek sem levén egészben fedezve, ezek is a napi pénztárt terhelik. Ez iránt a bizottmány már felhívást is intézett a nemzethez, melyben a pénzállapot pontosan ki van mutatva és a nemzet újabb pártfogása van kikerve. S mi bizton reméljük, hogy a nemzet, mely eddig segíté elő e színház ügyét, azt továbbra sem fogja elhagyni, hanem inkább oly állapotba helyezendi, hogy kitűzött céljának és magasztos hivatásának egészen megfelelhessen.

Ezt mi is ohajtjuk és reméljük, s épen azért nem szeretjük, ha a jó ügyet oly czikkek compromittálják, mint a minő e zsebkönyvben az *Urváry Lajosé* „A budai népszínház jövője“ czim alatt. E czikkek nem annyira némely üres phrasisain s aesthetikai balfogalmain botránkoztunk meg, mint inkább azon, hogy *Urváry* a nemzeti színház rovasára izgat a budai népszínház mellett. „Színművészetünk — mond a többek közt — ezelőtt egy helyen központosult: a nemzeti színpadon. Boldog, boldogtalan ide hozta eszmeszülőtteit s boldog, boldogtalan csalódott. Csalódott ez intézet hivatásában. Ezen legkevesebbet sem csodál-

kozhatni, ha meggondoljuk, hogy a nemzeti színház, egy kis korszakot kivéve, maga sem tudta, hogy *miért létezik* s azt a mai napig sem tudja. „Hogy a nemzeti színház mennyiben oldja meg feladatát s mennyiben nem, hogy e tekintetben minő anyagi és szellemi akadályokkal küzd, ahhoz sok szó férhet. Azt sem tagadjuk, hogy a visszaélések sem hiányoztak soha ez intézetnél. De hogy a nemzeti színház azt sem tudná, hogy miért létezik, vagy például ezt jobban tudná a budai népszínház, azon legyen szabad kételkednünk. Sőt a dolog ellenkezőleg áll. A budai népszínház igazgatójának épen az a baja, hogy néha téveszteni látszik színháza hivatását s versenyezni akar a nemzeti színházzal. Mi szükség a budai népszínházban tragoediákat és magasb vigjátékokat adni? A társaság sem alkalmas reá, a színház sajtóságságos jelleme fejlődését is akadályozza. E színháznak a népszínművek, kisebb vigjátékok, melodramák színházának kell lenni, ebben kell versenyeznie a nemzeti színházzal, hogy idővel leszorítsa e tőről. Csak így van értelme e két színháznak. Nagy hiba egymással szembe állítani, mert ha a kettő között kellene választani, bizonyára minden okos ember előtt nem volna nehéz a választás. Szerencsére nem ez az eset; két színházunk van, mindkettő megállhat egymás mellett, idővel egymást fogják kiegészíteni, s a közönség és irodalom egyiktől sem akarja megvonni részvétét.

A zsebkönyv többi része beszélekből és verses költeményekből áll. Három beszélyt veszünk: „Ferike, a szép mosónő“ gr. *Batthyány Juliától*, „A tévedések“ *Toldy Istvántól*; „Rang és becsület“ *Maszlagi Ferencztől*. Ehez járul még *Balázs Frigyesnek* „Emlékek a közelmúltból“ című nem tudni miféle prózai dolgozata, mely vázlat akar lenni angol modorban, de tulajdonkép semmi sem. Őszintén megvalljuk, hogy mind a három beszély igen kellemetlen benyomást tett reánk. Nem vártunk sokat, s talán valamit még képesek is leszünk méltányolni bennök, ha némi erkölcstelen érzület, mely többé kevésbé mind a hármon elvonul, el nem rontja vala minden kedvünket. Eszünk ágába sincs megtámadni egy nő s két fiatal író szívét, sőt azt hiszszük, hogy a mint a meg nem állapodott jellemeknél vagy ábrándozóknál gyakori eset, elméletök- vagy írói példányképökben rejlik inkább a hiba, mint érzületükben. De ily felfogása a világnak, ennyi rothadt elem együtt, még is több, mintsem éles szó nélkül maradhatna.

A „Ferike a szép mosónő“ című beszély mint egészen rendemlevő dolgot fest oly viszonyt, mely a társadalom legelemibb felfogásával is ellenkezik. Ferike (e név Franciskának szörnyű szerencsétlen fordítása) segítőnéje Sárának, egy molnáruetzai derék mosónőnek, és kedvese Laczinak, Sára fiának. Semmi, de semminémű körülmény nem akadályozza, hogy elvegyék egymást, mégis csak azután gondolkoznak, hogy oltár elébe lépjenek, midőn már megszületett gyermekök.

A derék Sára asszony mindezt nagyon helyesnek találja, s úgy látszik, hogy ő is csak a kritikusra bízta a megbotráncozást.

A Maszlagi beszélyében Arándy báró fogadást tesz, hogy elcsábítja Marit, egy árva leányt, Elek testvérét. Fogadását meg is nyeri; Elek dühöng s átkai megrepesztik testvére szívét. Elek a csábítón is boszút kíván állani, csellel a bálból magához csalja s a Mari koporsójánál meg akarja ölni, azonban Arándy báró azt igéri Eleknek, hogy testvérét Irént, kit szeret s kitől szerettetik, nőül szerzi neki, ha megkegyelmez. Elek természetesen megjuhászik s elveszi Irént. A tanulság belőle az, hogy ha az ember leányt csábít, legyen nővére, kivel kiengesztelhesse a felbőszült testvért, sőt csábítsa el nővérét, ha főrangú leányt akar nőül nyerni.

A Toldy István novelleltája még legszeledebb. Itt a játszóság még valamennyire enyhíti a dolgot. Azonban ebben is elég van, mi visszatetszhetik a finomabb izlésű olvasónak. Jól nevelt s a költő által szeretetre méltóknak rajzolt lyánkák csak amugy írják s hányják ki az ablakon a szerelmes levelkéket az alig ismerős jogászoknak s mennek ki késő este hozzájuk légyottra az ujtéri ligetbe. Boldog jogászok, szerencsétlen lyánkák, még szerencsétlenebb kritikus, kinek mindezt végig kell olvasni.

A versekkel is hamar végezhetünk. Jókai prologján, Vörösmarty három, és Petőfi egy költeményén kívül, van az albumban Dalmadytól egy, Thalytól kettő (fordítás), Malvinától kettő Wohl Jankától egy, Berecz Károlytól egy, Bereczik Árpádtól három (egyik Schiller *Glocke*-jének fordítása), Hilóczky Bélától kettő, Szél Farkastól egy, Rác Miklóstól egy, Csukássy Józseftől egy. Valóban nem lehetett volna ellentétessé összeállítás, mint egy felől Vörösmarty és Petőfi erő és pathosz-teljes határozott lyrája, vagy Jókainak, bár az alkalmiság némi hátrányától nem ment, de azért teljes hangú prologja; más felől amaz érzelmi sekélyesség, határozatlanság, mely a többi eredeti költeményen, alig némi kivétellel, uralkodik. Amott mindenik dal, úgy szólva, *egyén*, határozott, élesen jellemzett vonásokkal, képe az olvasónak erővel is képzeletébe nyomul, s egyszer olvasva mindig rá fog emlékezni; emitt a képzelet erőlteti magát, hogy a költő álláspontjára helyezkedjék, hogy felfogjon valamit érzéseiből, hogy megkülönböztesse azt, a mi neki új gyanánt nyujtatik, attól, a mi közhelyül lézeng benne, isten tudja mióta. Az érzelem rendesen oly félszerű, oly múló, oly határozatlan mozzanatra szoritkozik, — ezért aztán a kifejezés is oly halvány, bizonytalan, hogy könnyebb rostával vizet meríteni, mint ebből az olvasónak valami határozottat és kiválót fogni fel. Az érzés egy buborék, a dal pillanatnyi játéka annak: eltűnő, nyom nélkül. Ilyen e könyvben Dalmady kis verse is. Húga menyasszony, bucsú-

zik; sir vele a ház. Ő arra gondol, kedvese is így fog-e majd sirni a menyekző-napon. Egy percznyi felhő e gondolat, mert elosztatja mindjárt előre képzelt *mosolya* boldog menyasszonyának. Elég-e ennyi a költői meghatottságból egy dalra? És különösen ez-e a *magyar* dal jellemzetessége, Petőfi után? Mi nem szeretnők, hogy a magyar dal, keresve az érzések árnyalatait, ily érzelem-parányokat, röpke és halvány benyomásokat szedjen föl. Ilyen a Rácz Miklósé: „Fényes sugár...“ Hilóczy Béláé pedig „Gyermek évek“ oly határozatlan érzésben olvad fel végül, hogy nem tudni, hányadán vagyunk vele. Gyermek korában, ugyan, a dajka dalán mennybe álmolta magát. Most ifju, „ujra mennyben él szerelme“ — tehát a szerelem boldogságát élvezi, de „tudja isten — így végzi — most is inkább szeretne boldog gyermek lenni.“ Hát igaz szerelem-e az ilyen, vagy határozott-e az ily érzés? Nem százszorosa igazabb a népdal:

Mikor én kis gyermek voltam,
A dióért majd megholtam,
De már mivel nagyobb vagyok
A leányért majd meghalok.

S nyerne-e vele e dal, ha már most azt mondaná: „tudja isten, még is, nem mondanék-e le a leányról egy — *dióért!*“ Hilóczy másik verse „Egy színészhoz“ az érzelmi s értelmi határozatlanságot a nyelvre is átviszi, így:

(A sors) Szívet alkot, angyal arczal, (szívnek arca)
Hús darabba éltet ad,
S benne, annyi szenvedélyt, mint
Holdvilág a jégre hat.

Berczik Árpád elég jól mondja el azt a kis eszmét, hogy szeretné sorsát, mint a mágusok a csillagokból, kedvese szép szeméből kiolvasni, és találon teszi e nem új gondolathoz, hogy a csillag az égen, a kedves szemei *orcáján* ragyognak — s ez arcz az ő mennyországa: de másik költeménye, melyben szívét a naphoz hasonlítja, meg elmentébe teszi azzal, álképpel játszik. A nap nem azért borul el s hideg, mert tél van, hanem azért van tél, mert a nap hideg. Különben a fiatal önzéstelen szívet jól festik a végsorok, hogy csalódás után sem szűn meg szeretni,

Hanem újra s újra bízom
S újra — újra szeretek.

Csukássy „Ábrándja“ külformában jó, a hangulat egy refrainben volna: „Künn az eső esik csendesen“ — s e mellett foly az *ábránd*, de a hangulat

Petőfi négy-ökrös szekerét juttatja eszünkbe, s a szív regénye nem oly eredeti mint ott. A boldogság tetőpontját, nem mint Petőfi „csillag-választással“ — hanem e léha kifejezéssel festi: „irigyelve néztek ránk az angyalok.“ E határozatlanságból, melyet ifju költőink kedvelni látszanak, még leginkább emelkedik valami positiv érzéshez Berecz Károly költeménye: „Ne huzd cigány...“ Legalább tisztában vagyunk vele, mely idők benyomása alatt iratott. — Malvina „Oszkár és Fatime-ja, az ő „gyanusitásaival“ igen prózai, de „a Kedveshez“ jobban ír, egy pár képet helyesen alkalmaz, egy lélek állapotot elég szabatosan fejez ki. Wohl Janka a többiikkel ellenkező tulságban jár, vagy inkább „áll az örvény szélén — tekintetében örület, jele“ — ő nagy szenvedélyekkel akar játszani, de nem igen bír velök, utoljára is allegorikai személyesítésben fárad ki pathosza. — Szél Farkas balladája (a férj megöli gyanuból nejét, nyomban rá megnősül s a nászúton megőrül) lehetne ballada, de erősebb lélektani indokolással. Szaggatott beszéd nem elég arra. A fordítások közül Thaly „Hegylakó nője (spanyol) és „Salomoja“ (Heine) elég csinosak, Berczik „Harangja“ nem ad mindenütt tiszta hangot. Látszik a sikertelen küzdés az ilyenekben:

Vigabban folyt le a dolog. —
Kezdjük hát hűn megtekintni —
Hogy harangunk fűzetéke
Nem zavarva folyhassék le. —
De sokat buzgót illetend —

meg az ily passivákban: „Ah, a háznak gyöngéd láncza Örökre *felbontatott* — Célja már *betöltött*“ — s az ilyet nehéz érteni magyarul:

Ezer kéz vidor *kötésben* (Bund?)
Munkálván szövetkezik;
S dolgaikban, *nem szünőkben*,
Előtűnnek ereik

Vörösmarty „Emlékkönyvbe“ irt versére, az alatta álló jegyzet ellenében, meg kell jegyeznünk, hogy azon nem készakarva változtatott a „Remény“ szerkesztője, hol először megjelent, hanem a sajtóviszonyok miatt. Petőfi verséről érdekes tudni, hogy 1846-ban írta Nagy-Károlyban egy korteskedő megyegyűlés alkalmával, s Vörösmarty beszélte le annak kiadásáról, nem helyeslően az akkori viszonyok közt e kétségbeesítő hangot. Így a költeményt P. Egressynek adta, ki később Sükeivel közölvén, többen leirták, s ez uton kerülhetett a szerkesztők kezébe.

(—i.)

KÜLIRODALOM.

UJ SZÉPTANI KISÉRLET. (Folytatás.) A szépség hatását a lélekbuvár alaposságával s a költő lelkesedésével rajzolja Lévêque.

„A szép“ — ugymond — „hatalmasan és mélyen illeti meg lelkünket. Ez legyőzve érzi magát általa, de úgy legyőzve, a mint szeret legyőzetni s a miért nem pirúl. Voltakép nincs is megverve, hanem gyönyörteljesen elragadtatva, s az édes ölelésből, melynek foglya, nem vágyik szabadulni. A leginkább megengedhető s legmérsékeltebb érzéki élvezetben sincs semmi, a mit azon össze lehetne hasonlítani. Nem kéjmámor, mert a lélek megtartja tiszta eszméletét. Valami benső, gyöngéd rángódás, mely lelki életünk erőit, bámulatunk tárgyának sugarában, tágitja s legmagasabb fokukra emeli. E pillanatok, melyekben a szépnek korlátlan hatását érezzük, örökre bevésve maradnak emlékezetünkben. E mély meghatottság azonban nem mutat semmi affélét, a mit olyankor tapasztalunk, midőn megzavarodunk, vagy erőszakosan megrázkódtatunk, vagy magunkból kiforgattatunk: mert a szépség — mely nem csak hatalom, hanem egyttal rend is — midőn pillantásával szívünket fölmelengette, egyttal elménket is fölvilágosította és folyvást világosítja. A figyelemre ébresztett, világos ész az egész tünevényben részt vesz. Mig lelkünk az örömet élvezi, melylyel a hatalom eltölti, eszünk az egységet, változatosságot, öszhangot, arányt, szóval a rendet szemléli, mely e hatalmat körülfogja s a kiáradástól megóvjá. Hogyan zavarodnék meg tehát a lélek? hogyan lehetne magából kiforgatva? Nincs-e szoros és kizárólagos társaságban a renddel, az öszhanggal, a mértékkel? Minden együvé rendeződik s egyensúlyozódik benne. A szépnek élvezetébe semmi nyugtalanság, semmi aggodalom, kivált pedig semmi megbánás vagy szégyen nem vegyül. A bámulat, e mennyei hevület, nem a lángoló s féktelen szenvedély, nem a fölízgatott s erőszakos vágy, nem a magával nem bíró birás hagymáza; mégis bizonyos szenvedély az, csak-hogy nemes, tiszta, hatalmas, és a mely koránsem pusztítja el a lelket, midőn fölmelegíti, sőt inkább termékenynyé teszi, mint a tavaszi nap heve a földet. A bámulat a lélek napja; kifejleszti legdúsabb, legrejtettebb csiráit. E nagy és jótékony szenvedély tevékenységünket is tüzeli, s ez is virágzik és gyümölcsözik . . .“

A szépnek cselekvő tehetségeinkre gyakorlott hatásait fejtegetve, kimutatja, hogy minden emberben, a legműveletlenebbikben is, a nyers és durva kéreg alatt, művész lappang. Minden ember képes ugyanis a szépet bizonyos mértékben érezni, mihelyt pedig ez érzet a lélekben föltámad, egyszerűen lelkesíti, hevíti, átalakítja. Az

isteni sugártól érintett lélek azon van, hogy hevületét kifelé nyilatkoztassa, terjeszsze, másokkal is éreztesse. A szem ragyogni kezd, a mozdulatok megelevenednek, a nyelv megoldódik. A legfélnélkebb is szónokká lesz. Ime már az ihlet és szépsézetni alkotás kezdete. Ha még hozzáteszszük azon felső tehetséget, mely a mulékony hevületet határozott és tartós alakban megállandósítja: egy hatalmas lángelme van előttünk, egy Shakespeare vagy Michel Angelo, kik bizonyára kiválasztottak, de még sincsenek más anyagból gyurva, mint a többi ember, s csupán az alkotó erőnek foka által különböznek a kevésbbé szerencsésektől, kik őket csak bámullhatják.

Lássuk most — a rendszert! Lévêque azt mondja, hogy a szépségnek nyolcz lényeges kelleke van: sem több sem kevesebb. Aristoteles kettőt különböztetett meg: a rendet és nagyságot; Jouffroy e kettőhöz még az erőt vagy életet csatolta; Lévêque szépségi kellekei pedig:

- az idomok teljes nagysága,
- az egység,
- a változatosság,
- az öszhang,
- az arány,
- a szín szabályos élénksége,
- a kecs,
- az illőség.

Szép liliomban, szép rózsában, szép jegenyében mindezen tulajdonokat kétségtelenül megtaláljuk; de szerzőnk azt állítja, hogy ezek általában minden szépség kiegészítő és szükséges elemei, melyeket ő akár a természet, akár a művészet bármely szép tárgyában egyttal egyig fölmutat. E fölmutatást meg is kíséri három különféle szépségű tárgyban: egy szép gyermekben, ki anyjával játszik (Rafael „szép kertésznoje“), Sokrates életében, egy beethoveni symphoniában. Megkísérti, mondjuk, e fölmutatást — de minő sikerrel? Az elősorolt szépségi kellekek közül nem egy elveszti eredeti jelentését, képmáslattá lesz, sőt szójátékká fajul.

Fölmutatandó „a szín szabályos élénkségét,“ szerzőnk dicséri Beethoven zenei „szinezetét;“ a gyermek Jézusnak anyja iránti szeretetéről azt mondja, hogy úgy kitűnik, mint „a napsugár;“ Sokrates barátságáról Alcibiades iránt pedig, hogy „kötelessége buzgó teljesítése azt a legélénkebb fényben ragyogtatja.“

S mi legyen „az idomok teljes nagysága?“ Szerzőnk azt állítja, hogy ha több liliomot látunk, egy láthatatlan liliom képe támad bennünk, mely a liliom fajának eszménye, s ennek nagyságához mérjük aztán a látott liliomokat. De jut-e valakinek eszébe, ha például szép virágot lát, hogy

nagyágát méregesse? S milyen színü lesz például a lilium fajaképe? Szerzőnk azt mondja, hogy hófehér; csakhogy vannak szép sárga liliumok is. Hát mi lesz az eszményi tulipán színe? Mily nagy a különfésleg ennek színeiben! Tán azt kell feltennünk, hogy a tulipán és rózsa minden változatának külön-külön eszményi fajaképe van? Mennyi fajakép! s mindenik bizonyos meghatározott kiterjedésű, se nem nagyobb, se nem kisebb!

Nézzük az embert. Ennek is van tehát bizonyos eszményi fajaképe: a tökéletes emberi szépség. Az ember azonban vagy férfi vagy nő; ennélfogva legalább is két fajaképének kell lenni. Aztán az ember koronkint változik s minden korának megvan a maga szépsége: így tehát a gyermek, az ifju, a férfi, az agg, mind külön-külön fajaképet kíván. Hát még a szépség különböző jellege! Egyiket az erő, másikat a gyöngeség, a kecs teszen széppé. Aztán magának az erőnek s a kecsnek is megvannak árnyalatai. Más lesz a fa-

lusi leány szépsége, más a királynőé; s Dante feje különbözni fog Don Juanétól, bár mind a kettő szép. Az emberi szépség eszményi fajaképe tehát számtalan — s ekkor nem fajakép többé.

Vagy azt mondjuk, hogy az eszményi ember magában foglalja s összegegyezteteti az emberi idom valamennyi szépségét: a fiatalság szellemét, az érett kor erejét, az öregkor fenségét? De az össze nem egyező szépségek keveréke lehet-e egyéb, mint — rút?

Pedig a kettő közül kell választani: vagy összevegyítjük az össze nem férő tökélyeket, s ekkor az ember eszménye valami szörnyeteg lesz; vagy csak általános és határozatlan vonásokra szorítkozunk, s ekkor — a művészet föladatával ellenkezőleg — valami elvont általánosságot, nem pedig bizonyos meghatározott tökélyt alkotunk, szóval, az emberi alak megszűnik élő egyén lenni.

GREGUSS ÁGOST.

(Folytatjuk.)

T Á R C Z A.

A R A N Y J Á N O S H O Z.

Feketehegy Nov. 2.

Nem irok én több kritikát neked, Arany János! Mert ez egy is vala nagyon, de nagyon hiányos, Tömve volt, mint öklöm, olyan hét sajtóhibával*) Mik az írók egybefűzik a botor libával.

Mint Kazinczy Gábor, ő az „aranyzáju“ mondja: Van reám az impertinens sorsnak szörnyü gondja, Irjam én „bús,“ teszi ő „hús,“ irjam én „váz,“ ő „máz;“

Hogy gyakorta nagy mérgemben még a hideg is ráz!

S ha irom „merengnek“ mit tesz helyébe? „kerengnek;“

S e helyt „hol a bölcsők rengnek“ „hol a bölcsék lengnek;“

Dallom egyszer: „félre dobta vén Hafiz, koránját,“

S gúnyos sorsom? „félre dobta Hafiz, koránját;“

Tengert dallék *Bajae* mellett, — ő „Bajá-hoz tette, Baja mellett . . . tenger!! arczom a hőség kiverte,

Agg férj torán, szép „menyecskét“ költék „csalfa könynyel,“

Fogja ő, és „menyasszonyt“ tesz mephistóórrómmel! Menyasszony! még férjhe' sem ment s már is özvegy nála!

A bolond — ő! s vétke mégis bús fejemre szálla. Átkozzam a bötüszedőt? hidd, nem tehet róla!

*) Nehogy az olvasó azt vélje, hogy a felsorolandó nyomdahiák mind a Figyelőben lagnak, kijelentjük, hogy t. barátunk cikkében utólag sem birtuk e hét kövér sajtóhibát felfedezni. Egyszersmind sajnáljuk, hogy e meleg le- véltre csak szerkesztői sovány jegyzettel válaszolhatunk, azzal is ily későn, miután a levél „per ambages“ jutott ide. Ez egyszer az „impertinens sors!“ Szerk.

Gaz sorsom az, mely szemét a porral teleszórja! Száz- és százszor esküvém már: „ez utolsó versem!“

De megfogta a poéták bűvös átka lelkem! Esküszünk! és? — újra dallunk! annyi ezred óta, S „mendacior Parthis!“ döng rá a horácsi nóta.

Kérded: köztünk van-e már a „népregék“ dalnokja?

Itt van ő — Mihály! elhozta a szekérsaroglya. S ha tán újra ezt dalolná: „fityeg ujjam bőre!“

Kaczagj nagyot! s egy bötüt se hígy, kérlek, belőle; Kövér, mint a bor istene, s hogyha ide látnál,

Ép most iszik édes mustot a sajtó lyukánál, Sompálczáját, képzeletem — thyrusbotnak látja;

Párduczbőr, szememben hosszú lenge papkabátja; A taposó kádban ittas Silen járja tánczát;

Bacchanslyányok tépik a hegy fürthozó borágát; S a víg sereg, mely a teli puttont aljra hordja,

Mi volna más, mint Faunok s Satyrok csoportja!

Igy élünk mi husz nap óta! dözölünk a jóban, Aranyformint két kezünkben, s nincs hiánya szóban!

Fel, a szőlődomb-tetőre visz gyakorta lábunk, A tündérvidék néztében órahosszat állunk:

Ott, a kéklő messzeségben ősz Tokajnak orma, Itt, a bodrogmosta Patak vára, csonka tornya,

S a tavas Bodrogköz, s távol Szabolcs bűja földje,

S alattunk a Retelpatak füves róna zöldje, Hol az őszi ökörnálnak úszik lenge szála,

S enyelegve csimpajkózik a vadász arczára;
 S hol a hálón, mit a pók szőtt a patkó nyomában,
 Szívárványok ringanak az alkony sugarában . . .
 De mögöttünk, jobbra balra nyíló völgy síkára;
 S fölöttünk, a bérczesortnak három büszke sátra,
 Ez nyugatra, az keletre állva éber örül:
 Záporszító cserfák zúgnak itt az agg tetőrül;
 Ott, a zárdafalkó — romján századoknak éje —
 Mint kövült barát alakja néz alá a mélyre;
 S közbül — az órjás Koporsó, felhőkig meredve,*)
 Méhében a szebb, dicsőbb, a vén időt temetve,
 S mosolyogva mégis, mint a görög síremlékek:
 Hervadt lombu bokrai közt üres madárfészek;
 S itt, szőlőszemet csipkedve a borág rigója;
 Zöld repkény ott, a hőstettek örök szószólója;
 Mohos szirt, . . aljában: forrás, . . vadnyomok kö-
 rében,
 S a meritő lyányka rezgő árnya, tükörében;
 S pirosló gerezdek felett, aranybirs a fákon,
 S innen-onnan kéklő füst a szűrő nyílt tanyákon:
 Mint megannyi vonzó, vidám koporsói ábra,
 Rajzolva az élet által e bércz oldalára.

De mind ezt mit tolmácsoljam még tovább is né-
 ked?

Évek előtt együtt jártuk e gyönyörvidéket;

*) Az újhelyi sátorhegyek egyike koporsó alakú.

S — Miska, rángat: „hagyd a verset mostan a
 manóba!“
 S fél lábbal belépett már a szűk pásztorkunyhóba;
 Szőlőtökét vet a tűzre, s mellé heveredve,
 Fellobban, mint a venyige lángja, régi kedve;
 „Te! ha mostan Arany Jancsi itt közöttünk volna,
 A helyett, hogy Pesten körmöl asztalhoz hajolva!“
 Meg elhallgat, s a tűzbe néz. Mig künn a hegy
 árnya

Nőttön nő, alább terülve éjvidéző szárnya;
 Vendégtársam fekhelyéről most fölugrik ujra,
 Fogja botját, s indulunk az aljra térő utra;
 S folytában a csipke-gyűrű-szederjes garádnak,
 A kolnához érünk, hol ránk czimboráink várnak,
 S víg adoma adomára, újabb dal a dalra,
 Bús kedvünknek, ha ránk rohan, letörlik a szárva.
 S a kandalló víg tüzénél, tölt pohárral szemben,
 Még a — sajtóhibákkal is kibékül a lelkem;
 És, bötűit e levélnek bötüszedőd uja
 Kancsal szemmel ha tán ujra összeviszja dulja,
 S a „thyrust“ „mirtus“-nak, „Silent“ ha „Si-
 rén“-nek látja,
 S barátunk: „Mihály“ „király“ lesz, és „lapát“
 „kabát“-ja,
 Mit tegyek! . . ledőlök — s Kálvin, kegygyel int,
 fiára —

A praedestinációnak jámbor vankosára.

SZEMERE MIKLÓS.

EGY ZENEBÖLCS ÉLETÉBŐL.

(Folytatás.)

Tehát eljött a nevezetes nap, s ezzel
 együtt egy hajművész, ki a komoly embe-
 rek fejből satirát szokott csinálni, egy
 hajművész, kinek meleg vasára Höfoki ur
 életében most szorult először. — Eljött a
 megpróbáltatás napja; azaz: ha vajon öre-
 günk szenvedélytől és ellenpontok gyötrésé-
 től összeaszott testén a magyar öltözék jól
 fog-e állani?

Haydn botja különös szemeket meresz-
 tett szűk nadrágba bujtatott kollegáira, me-
 lyek el nem titkolhatták soványságukat s
 szemérmesen lépegettek odább-odább, azon-
 lak felé, hova már lehunytt szemmel is el-
 mehettek volna.

— Höfoki barátom — kiáltott Papucsi
 elégülten nézve végig öregünkön, mint sa-
 ját teremtményén — oly jól áll neked ez
 öltözék, mintha benne születnél volna . . .
 fiatalabb lettél tiz évvel! . . .

— Magam is meg vagyok vele elégedve
 az egy sarkantyú kivételével; most minden
 léptemre lábam elé kell néznem; s azt hi-
 szem, üveg darabokon járok.

E pillanatban a soványságok miatt
 szemérmes járművek — mintha el akartak
 volna rejtőzködni a világ gúnyos szemei elől
 — egy cifra szakácsné selyem köntösébe
 burkolódtak, elannyira, hogy öregünk kény-
 telen volt két kezét is lábakká aljasítani. A
 sarkantyúk vitézül oldották meg e bonyo-
 lodást, s a szegény nő hónapokig takarított
 pénzéből vett szép köntösét végig hasitot-
 ták. Szinezze ki e jelenetet az olvasó, mi
 történhetik ilyenkor egy nyelves szakácsné
 s egy ellenpont-tudós közt, kinek sarkan-
 tyúja van!

Papucsi ur leveregette öregünk válláról
 a port. Tovább haladtak.

— Aztán kedves barátom! szinte fele-

dém elmondani tervemet! Azt vélem, jobb lesz, ha legalább a látogatás végéig álnév alá rejtőzöl . . . annál nagyobb meglepetés! . . . nos? . . .

— Vajon nem igen regényes?

— Annál jobb! legalább szemügyre veheted leendő nődet!

— És kinek adom ki magamat?

— Bizd rám csak; majd eligazítom.

— A mint akarod; azonban nehogy valami olyant tégy, mint frakkommal és kalappommal.

— Az egészen más; akkor meglepett feleségem.

— Papucsi! e magyar öltözéknek még az a baja is van, hogy ily kalppal kisüti a nap a szememet . . . siessünk innét árnyas helyre, . . . nem látok . . . egészen elvakultam.

— Meg kell szokni, barátom! a magyar ember bátran bele néz a napba is. . .

Itt Papucsi ur nyelvét az ijedség leszegezte . . . kiáltani akart, de az időből egészen kifogyott.

Az ellenpontok nagy mestere pedig oly kemény lökést kapott a fején, hogy kalpagja tovaugrott, szemei pedig cikázó villámokat láttak. — Öregünk mellett egy olasz kezdett „Corpo-di-Bacco“-zni a fejről letaszított deszka s ennek tartalma miatt. Ott heverték a kövezeten mindenféle gipsz csepepek, melyek közül az egyik csak egy pillanat előtt Viktor Emmanuel volt; a másik Garibaldit ábrázolta . . . szóval: egy lökés által tönkre volt téve az egész olasz forradalom és emigratio.

Ilyeneket tesz az ember, mikor életében először szeret; kivált ha ugyanekkor először akar magyarrá lenni.

Öregünk ezuttal csak azzal fizette meg vigyázatlanságát, hogy a deszka ütése által fejére nem is egy kakas, hanem egy mérges pujka nőtt, s ezt Okoska kisasszony oldala mellett untalan simogatni, engesztelni kellett.

Ennyi baj után Papucsi ur számíthatni kezdé ujjain, ha nem péntek nap van-e? s mint nagy historikusnak eszébe jutott ama híres arany gyapju, melynek birhatása anynyi bajjal volt összekötve.

Azonban az istenek megelégték a sok csapást . . . közeledett az utcza . . . a

ház . . . a kapun beléptek . . . s az ajtó előtt megállottak egy hosszú lélekzetet venni.

Papucsi ur koczogott.

Az özvegyet nem kissé lepte meg a két vitélő ur belépte. Okoska kisasszony pedig — ki a Szelid fájdalmak olvasásában elmerülve, úgy ült, mint egy sphinx, — egy titkos sohajjal jutalmazta a Szelid fájdalmak íróját, felállott, jobb lábával fél kört vont maga körül, a ballal kissé lekuczorodott, hogy — mint egykor a táncművész tanította — illően, bájosan köszönjön, szóval: oly elragadó pukkerlit csinált, hogy öregünk ellenpontokhoz szokott szemei ennek láttára szikrát hánytak, s szemérmes járművei okvetlen el akartak gázolni egy kis ölebet, mely — kivált Haydn botjának látására — halálos vonításhoz kezdett.

E miatt Papucsi ur szónoklatának első fele egészen elveszett, s csak a végéből lehetett valami ilyen formát kivenni:

— Nagyságos asszony . . . tisztelt sógorném! (az özvegy erre nagyot nézett) szabadjon bemutatnom magamban Papucsi Jenőt, Eulalia férjét, a ki . . . a ki elhozta tiszteletét mind kedves neje, mind a maga részéről . . . s miután magamat bemutattam, szabadjon ugyanezt tennem ezen barátom . . . (öregünk arcza lángvörös lett) ezen barátom részéről . . . Hájas Benedek ur . . . földbirtokos . . . és . . .

— Örvendek, Hájas ur — közbe szólt az özvegy, nem várhatva végét a bemutatásnak, s meg levén gyözödvé, hogy ezután következett volna a tekintetes czim, a holdak, gulyák és ménesek sokasága — örvendek . . . és ön kedves sógor! . . . valóban szép öntől, hogy meglátogatott, s ily szeretetre méltó vendéget hozott magával . . . hogy van az én kedves néném . . . Eulalia? . . . im én is bemutatom önöknek Okoska leányomat . . .

E szavakra kölcsönös hajlongások következtek, mi alatt az özvegy szemügyre vette öregünk sovány arczát, s fontolgatta: ha vajon az idő, vagy egy szeretetre méltó feleség viselte-e meg oly kiméletlenül.

Itt aztán a társalgást tovább kellett volna füzni, de miután személyeink most találkoztak először a tettetés színpalái közt, s kivált miután öregünk, mint Hájas, nem

rendelkezhetett az ellenpontok felett, komoly hallgatás állott be, mit végre is csak az öleb éles ugatása szakasztott félben, értésére akarván adni öregünknek, hogy átszegző tekintetét, s ama botot, ki nem állhatja.

— Az én kedves nőm minden nap emlegeti kegyedet — szólott végre Papucsi ur, kinek egész világa csak nőjéből állott — s megvárná a látogatást, ...

— Valóban igaza van — válaszolt erre az özvegy élesecskén — mint idősebb, ezt megvárhatja, s magam is gondoltam már rá . . . de a sok baj! . . . alig egy hónapja, hogy Pestre költöztem.

Papucsiné asszony esküdt ellensége volt az özvegynek, mert erőszakkal néném asszonynak akarta czimezni; az özvegy ki nem állhatta Papucsiné asszonyt, mert ez is fiatalabb akart lenni. Aztán bizonyos, még leánykori vetélkedés, mely alkalommal Papucsiné asszonynak éreznie kellett az özvegy szellemi nagyságát. . . . .

— És Okoska kisasszony! — folytatta Papucsi ur — reménylem e kellemeket nem tagadja meg tőlünk . . . . s megtiszteli saját házunkat. . . . .

— Oh, a Kellemkét — felelt Okoska kisasszony — ezer örömmel magunkkal vinném . . . de még nincs kosara, s itt Pesten nem szabad a nélkül járni. . . . .

E beszédre Papucsi és Hájas urak szörnyű nagyot néztek. — Az özvegy mérges szemeket vetett leányára.

— Meg kell magyaráznom a dolgot, kedves sógor ur! Okoska nagyon pártolja az irodalmat . . . örökké olvas . . . az Országos nagy Naptárt könyv nélkül tudja, s innen nevezte el kis kutyáját Kellemkének.

E félreértés legalább tágitott a nagy feszességen, s miután jól kinevették magukat, az özvegy elkezdte panasolni ügyes-bajos dolgait; mennyi kára van, mióta özvegyen maradt; az aratás gyenge; a napszámok drágák; kukoricza nem lesz. — Okoska kisasszony is beleszólt, s elmondta, hogy a birkák kevés gyapjat adnak, sőt felette pusztulnak. . . . Itt a mama helyre igazította, t. i. nem a birkák, hanem a baromfiak pusztulnak . . . . ebből érdekes vita keletkezett, s végre kiderült, hogy a birkák is, a baromfiak is pusztulnak, de a disznóknak

sincs jobb dolguk. — Utoljára tekintetes Hájas urra került a sor, s a mama tudakolni kezdte gulyáit, méneseit, ...

Itt azonban Papucsi ur rögtön belátta, hogy öregünk zöldeket fog beszélni, s ezt megelőzendő, így szólott:

— Tisztelt nagysám! ha szabad kérnem, hagyjuk a fiatalokat magukra . . . fontos közlendőm lenne. . . . .

Papucsi urnak ezen ügyetlenségéből mondott szavait az özvegy gúnynak vehette volna; mert hisz ki tarthatná zenebölcsünet fiatalnak? Okoska kisasszony pedig (ki kell mondanom az igazat) már asszonynak sem lett volna nagyon fiatal.

De az özvegy éles szemei egészen mást láttak ama kifejezésben. Az ember t. i. mindaddig fiatal, míg meg nem nősül. Magam is ismertem egy hatvanas öreg urat, kit cselédei urfinak szólítottak.

Tehát sokat jelentőleg pillantván leányára, karját adta Papucsinak, ki egy hasonló pillantással bátorította öregünket — s távozott a mellék-szobába.

— No s? — szólott égető ujság-vágygallyal.

Papucsi ur az özvegy füléhez hajolt, hogy a mit mondani akar, annál fontosabb legyen.

— S nem gyanítja kegyed? . . . kérés hoztam a házhoz! . . . .

— Kedves sógor! ön mégis derék egy ember! házamat nem ismeri, s oly jó akarral van Okoskám iránt . . . azonban e szivességben bizonyosan Eulalia nénémnek is része van . . . nemde? ő küldte hozzám önöket? . . . megvallom Eulalia egészen megszégyenített . . . holnap lesz a napja, hogy meglátogatom. Mint látom, Hájas ur igen derék ember, . . . ha időm lesz visszagondolni, tán még rokonunk is, mert a mi családunk nagyon elágazik. . . . .

Papucsi urat az özvegy ömledézése egészen eltöltötte örömmel. „Mint örvend, gondolta magában — hát ha megtudja, hogy Hájas Benedek egyike Magyarhon legnagyobb művészeinek!

— Tehát, a mint látom — szólott most hangosan — kegyed részéről semmi ellenvetésbe nem ütközünk, s csak az a kérdés: vajon Okoska hugom szereti-e Hájas Benedeket?

— E tekintetben — kedves sógor — megnyugtatom önöket; Okoska igen jó, engedelmes gyerek. — Azonban kegyednek elpanaszolhatom, — hiszen rokonunk, s épen javunkat akarja — mennyit aggódtam s mennyi gondot fordítok jelenleg is nevelésére. Tudja édes sógor! megboldogult férjemnek — isten nyugtassa — egy nagy hibája volt . . . némely dolgokra igen is sokat költött, némelyekre pedig fukarkodott, . . . többek közt Okoska nevelésére is alig lehetett zsebéből egy-egy krajczárt kivájni . . . fájt a lelkem, hogy nem adhattam a híres pesti intézetekbe, de nógatósomra atyja mindég így válaszolt: ej mit! leányom tud már irni, olvasni, . . . tanítsd meg gazdasszonykodni . . . minek neki az a sok finom tudomány? . . . van mit apritnia a téjbe . . . s csak nem akarod, hogy olyan hozzá nem illő dolgokat tanuljon, mint egy tanítónő, nevelőnő, gouvernante, . . . nem akarod hogy művésznő legyen, ki pénzért muzikál és pénzért énekel . . . Így gondolkodott György ur — isten nyugtassa meg — de lakoltunk is érte . . . mert Okoska a világtól egészen elmaradt . . . alig tudtam mult télen egy tánczmester által megtanítatni a divatos köszönésre, . . . azonban ezt oly szépen eltanulta, hogy, mint észre vettem, mikor önök beléptek, Hájás urat is egészen zavarba hozta . . . tehát a világtól egészen elmaradt . . . e miatt — köztünk maradjon — mai napig sem tudtam férjhez adni . . . Ezek a mostani fiatal emberek is egészen különböznek a régiektől . . . régen egy betűt sem tanultak . . . agarásztak, nyulásztak, lovagoltak, kártyáztak, pipáztak, ettek, ittak, vendégeskedtek, tánczoltak, pereltek s több efféle; de most feljönek ide Pestre . . . elhanyagolják a szép nemet . . . komoly tudományoknak s művészetnek szentelk magukat, fáradnak, izzadnak a sok tanulástól, ugy kiművelik magukat, hogy mikor haza jönnek, nem azt nézik, melyik leány tud jobb kenyeret sütni, jobb izü étkeket

főzni, hanem, melyik tud muzsikálni, melyik beszél francziául, melyik tud verset irni, melyik áll levelezésben valami divatlappal, mondom édes sógor! a műveltség már annyira ment, hogy kénytelen voltam Okoskát Pestre hozni, hogy a mi neveléséből még hiányzik, kipótoljam . . . rá szánok egy pár hónapot, hogy tanuljon meg zongorázni . . . már kaptam is egy igen jeles mestert . . . s csak egy poétát szeretnék még keríteni, ki megtanítsa a versírásra . . . szóval, mindent elkövetek, hogy Okoska se legyen kevesebb a többinél . . . Azonban édes sógor! ugy látszik, hogy Hájás inkább ragaszkodik az én időm szokásaihoz . . .

— Tisztelt nagysám! szabadjon valamit kérdenem! Ha ugy kedveli a művészetet, miért nem adja Okoska hugomat egy művésznek, vagy költőnek?

— Mentsen isten! ön tréfál, édes sógor! . . . igaz, hogy már sokan megfélekedtek magukról, s erre elég példát adtak, (itt az özvegy hatalmasan elpirult; eszébe jutott, hogy Papucsi ur sem volt más, mint egy szegény filkó, ki verset sem tudott irni, művésznek sem adhatta ki magát, s ezeknek daczára . . . tehát hogy némileg engesztelő legyen, így folytatta :) de kedves sógor, ha én feljülemelkedtem is az előítéleteken, megboldogult férjem a sirjában fordulna meg . . .

Erre aztán Papucsi ur nagy szemeket meresztett; nem tudta mikép állítsa meg a hegy tetejéről lebocsátott malomkövet, s legfeljebb így vélekedett: ha már megindult, menjen, mig önmagától megáll.

Azonban Papucsi ur az özvegy szavaira felelt valami érdektelent; erre az özvegy válaszolt; Papucsi ur megint felelt; az özvegy megint válaszolt, és jó darabig társalogtak.

De lássuk Hájás urat Okoska kisaszonynyal.

(Folytatjuk.)

S Z I N H Á Z.

„István első magyar király.“ Tragoedia 5 felvonásban, írta Dobsa Lajos.

Beszéltem nem régen a nemzeti történet és azon drámák közötti viszonyról, melyek tárgya belőle vétetik.

E viszony szempontjából Dobsa tragoediájára sok dicséretet s mellette megrovót is mondhatunk el. A tragoedia minden fő személye nevezetes ember egyszersmind I. István uralkodása alatt is, — jellemök vonásai tulozva, nagyítva, mint a műalkotás kívánni szokta, de alapjokban megvannak tartva. I. István, a buzgó hittérítő, Imre herceg, a földön is csak mennyben élő ifju, a fia elvesztése által ármányossá vált Gizella királyné, Sebus (helyesebben tán Sebös), a cselszövő; a heves, kicsapongó Vazul, az Árpád család herezege, végre Péter, a koronára vágyó képmutató és kegyetlen, ki némi részben Shakespeare Richardjára emlékeztet — mind hazai krónikáinkból vett alakok. E személyek viszonyai is történetiek. Nem a tragoedia szerzője gondolá ki az Imre herceg és a horvát király leánya közötti házassági viszonyt, mely szűz és meddő maradt; a történet szolgáltatja ez adatot a költőnek. Nem szeretjük, hogy a nagy történeti tárgyak képzelt udvarhölgyek szerelmi cselszövényei által bonyolitta-sanak, s legyenek modernné és melodrámaivá téve. Mind magát a történeti tárgyat, mind a tragoediát kivetkezteti méltóságából az ily mesterkedés. Dobsának korábbi drámáiban meglátszott a hajlam az ilynemű intrigák készítésére, melyek néha még a modernizálásnak is szélső határáig mentek, s például Ronov Ágnes nem sokat különbözik az ifjabb Dumas iskolájában készült festvényektől. — Hogy ilyen nincs I. Istvánban, a műnek dicséretére válik. Átalán szerző a részletekben megtartotta a történet adatait, s a motiválásban és a cselekvény összekapcsolásában gyakran meglepő ügyességgel használ fel egy-egy krónikai részletet, mire például felhozható, hogy míg a történetbeli Szent István nem ellensége minden régi magyar szokásnak, Dobsa őt ez oldalról tüntetvén föl, csak később, midőn a király banni kezdi túlságos szigorát, igtattatja vele végrendeletébe, hogy az ősök szokásait követni tisztességes.

De bárha a tragoedia a részletekben híven tartja magát történetünkhöz, erős kétségeink támadnak az egész mű történeti hűsége dolgában.

Tudjuk, hogy Szent István alatt ment át a magyar nemzet a legnagyobb forradalmon. István nemcsak szent volt, hanem törvényhozó is; a legnagyobb térítő apostolok közé tartozik, de egyszersmind a legnagyobb királyok sorába — az volt ő Magyarországra nézve, a mi Nagy Károly a nyugati birodalomban. A mellett, hogy püs-

pökségeket, apátságokat, káptalanokat alapított, hogy maga személyesen járta be az országot térítése folytatására, — ő adta meg az ország politikai configuratióját; a nemzetségi rendszert, melyben az egyének birtoka nem volt, ő változtatta át, olyképen, hogy a birtok magán tulajdonná s a családban örökössé lett; az egyéni szabadsággal ő veté meg alapját azon aristocraticus rendszernek, mely Európában különféle módosulásokkal mindenütt uralkodott a középkorban, s melynek nyomai nálunk az utolsó időkig fenmaradtak. István alatt kezdődnek a megyék a várkatonai rendszerrel; István alatt egyesítették az ország a királyi hatalomban. Sőt a rendiség is alatta kezdődik, bár még csak rudimentumaiban — egy szóval István politikai reformjai csaknem nagyobb változást hoztak be, mint a vallásiak, — s hozzá kell tennünk, hogy a reformok nem voltak Péter-czáriak, hanem a szabadságot mozdíták elő. A fő reform, a nemzetségi rendszer helyett a magán-birtokosság hozatván be, kétségkívül nem-hogy ellenzésre talált volna a reform ezen része, hanem népszerűnek kellett lennie, — mint az egyéni szabadság behozatalának.

Dobsa tragoediájában az egész suly István vallásos missiójára van fektetve, s a mi kevés a világiakra vonatkozik, úgy van föltüntetve, mint a mely nagy ellenszenvet kelt az egész nemzetben. A király már az első felvonásban mindenkit elidegenít magától türelmetlenségével, mely leginkább a *hajviselet* ellen tör ki. — Ez részint felette kevés a nagy király politikai reformjainak feltüntetésére, részint egy kis igazságtalanságot foglal magában. Ez utóbbit azonban aggkori ingerlékeny vérmérséklet által indokolván szerző, ha nem rójuk is meg szigorúan, hibának tartom a mulasztást, hogy a király politikai reformjai mellözve vannak, s a fő viszony a király és nemzet közt ennél fogva ferditéssel van feltüntetve. István már az első felvonás végén hasztalanul fáradott martynak, bukott reformatornak, árnyék-királynak tűnik fel, ki az egész nemzetet elidegenítte magától.

Megengedem, hogy másképp alig lehetett volna tragoedia-hössé tenni az első magyar királyt. De meg van-e engedve mesterséges eszközök által tragoedia hössé tennünk, kinek életében a történet maga nem adja meg a tragicum elemeit? — Kétlem. Legalább a nagy drámairók a történetből magából vették közvetlenül a tragikai ihletettséget, onnan az alaphangokat, a nélkül, hogy a fő benyomást lényegesen megmásították volna.

A történet István királyában senki sem lát tragicumot, a mint historiánkban olvassa. Az

első király emléke úgy él ma is, mint a ki *sikerrel* hajta végre egy nagy vallásos, társadalmi és politikai átalakulást. Alig van forradalom, melyet egy-egy nagy ember teljesebben keresztül vitt volna; mert mindenik ellen még sokáig, néha egy pár századig is fel-fel üti magát kisebb nagyobb erővel a reactio; de ha ez nem rombolja le a re-

formator építményét, ha nem akasztja fel szélesb kifejlését, a történet megszentesíté örökre az eszmét, s a forradalom sikerült. A történet pedig alig szentesített meg valamit nagyobb mértékben, mint István koronáját, vallásos buzgalmát és politikai építményét, melynek alapjai már kilencz századik éve állanak. (Vége a jövő számban.)

V E G Y E S.

— Az írói segélypénztár-egylet választmányi ülésében szombaton (4-én) az e végre kiküldött bizottság beadta jelentését az egylet javára rendezendő *sorsjáték* iránt. A terv elfogadtatott, s az engedély kinyerése végett a szükséges lépések megtételni határozottak. Ugyanakkor a *zene-estélyek* rendezésére kinevezett bizottság igen érdekes concertek tervéről tett szóbeli jelentést, melyek még e, különben is szomorú, farsang folytán élvezetes estéket ígérnek a fővárosi válogatott közönségnek. A műzene és társalgás élvei összekapcsolva lennének ez estélyeken s a táncvigalmakat pótolnák. A küldöttség előleges jelentését helybenhagyta az ülés, s megbizta ilyenmü concertek rendezésével, természetesen az egylet javára. Ezenkívül még *album* is fog kiadatni évenként, de ennek programjával az illető küldöttség ez ülés alkalmával még nem volt készen.

— Folyó évi üléseinek elsejét e hó 2-án tartá a m. t. akadémia. *Szalay* László, mint új titoknok, rövid, de szép beszéddel kezdette meg hivatalos működését, melyre a jelen volt tagok szíves éljenbe törtek ki. Ezután a titoknok olvasott két helytartósági rendeletet, melyek egyike a titoknok, a másika pedig az ujonnan választott akad. tagok választását helybenhagyja, Tóth Kálmán kivételével. Ez után a Teleki- és Karácsonyi-díjakra érkezett pályadramákat mutatta be a titoknok. Mind a víg- mind a szomorujátéki pályázatra 6—6 mű versenyez, melyek az illető, nyelv és széptud. osztálynak adtak át, a pályabírák kinevezése végett. Utoljára olvastatott még a magyar képzőművészeti társulat igazgatóságának az akadémiahoz intézett levele, melyben sajnálatát fejezi ki, hogy az akad. házának új terve készítésével idegen művész lőn megbizva, a nélkül, hogy a hazabeliek kellő figyelemben részesítettnek volna: — az ülés nem vélvén magát competensnek ez ügyben határozni, a megkereső levelet az igazgató tanácshoz utasította. Az összes ülés végével a nyelv és széptud. osztály külön osztályülést tartván, a pályadramákra bíráló választmányokat nevezett ki.

— Megjelent: „Myrtuslombok. Költemény-

fűzér. Irta Pados János.“ A csinos kiállítású, színezett czimlajos kötetben vannak: I. Lantos költemények. 1. Dalok és ezek közt: a) Szivhangok, eredetiek és fordítások, b) Hangzatkák, c) Tízeselek. 2. Zengzetek. 3. Búdalok. 4. Szent dalok. II. Vegyes L. költemények. III. Tanköltemények. IV. Elbeszélő költészet. A 235 lapnyi kötet hosszú költői kor fényének visszaverődése egy oly elmében, mely inkább tudományra, mint költészetre termett.

— Ajánljuk a t. közönségnek Mátray Gábor ily czimü új munkáját: A rendszeres szavallattan alaprajza. „Első rendszeres mű nyelvünkön e nemben, s nemcsak szinpadra készülők, hanem egyházi s politikai szónokok, sőt mindazok használhatják, kik értelmesen akarnak szavalni vagy fenszóval olvasni. A tiszta jövedelem a zenede szavallati könyvtárát fogja növelni.

— Jósika Miklós tiltakozik egy Lampelnél az ő neve alatt megjelent „Ungar und Spanierin“ czimü állítólag fordított regény ellen, mely nem egyéb, mint „Isten uja“ czimü novellájának éktelelen eltorzítása, és otromba kibővítése. Méltó megírni az ily irodalmi humbugot.

— A *Teleki*-alapítványból kihirdetett akad. drámái jutalomra ez idén 6 vigjáték versenyez, u. m. Ábránd és való, 3 ft. Makulay és Kapulay, 5 fv. Hütlenség hűségből, 3 fv. Nem házasodunk, 3 fv. A nőuralom, 3 fv. Nagy világ, vagy: Épen jókor, 3 fv. A *Karácsonyi-díjra* érkezett szomorujátékok pedig, szintén 6: Zách Felicián, 4 fv. Mohácsi vész, 5 fv. Mózes, 5 fv. Keresztény és pogány 5 fv. Bünt bün követ 4 fv. Második Lajos király 5 fv.

— A nemzet czifra koldúsa, a muzeum, ismét jajgat alamizsnáért. Kerítése rongy, sétányát nincs miből fentartani, képtára csak irgalomból gyarapodhatik, szekrényei a tárgyak kiállítására nincsenek. Itt a farsang, a társas estélyek, összejövetek, táncvigalmak vagy ha tetszik concertek, műkedvelő előadások stb. ideje országzerte: ugyan segítse föl a nemzet néhány ezerrel e „szükködő horvátját!“

UJ KÖNYVEK *).

A rendszeres SZAVALLATTAN alaprajza. Tankönyvül írta *Mátray Gábor*. Jövedelme a pest-budai zenedében megalapított magyar szavallattanszaki könyvtár gyarapítására fordították. Ára füzve 1 ft. 20. Vásznonkötésben 1 ft. 50. (Trattner-Károlyinál, Pest.)

HELLÉN REMEKIRÓK magyar fordításban. Hatodik kötet. *Homér Iliása* II, III füzet. Görögből fordította folyó beszédben *Télyf János*. Ára füzetenként 40 kr. (Lampel, Pest.)

MYRTUSLOMBOK. Költeményfüzér. Irta *Pados János*. Ára ? (Gyurián, Pest.)

*) Hogy ez állandó rovatot minél teljesebbé tehesük, kéretnek a t. kiadó, illetőleg szerző urak, hogy az ujonnan megjelenő művekből egy-egy példányt, vagy legalább annak egész címét, hozzánk beküldeni sziveskedjenek.

A szerkesztőség.

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNELME különös tekintettel a jogfejlésre. Főtanodai smagán használatul írta *Bocsor István*, történet- és államjogtanár. Első füzet. Ára 1 ft. 20. (Pápa, a főiskola betűivel.)

TÖRTÉNETI ADATTÁR az 1848 és 1849-ki magyar hadjáratból. Kiadja és szerkeszti *Vahot Imre*. Szerkesztő társ: *Gánóczy Flóris*. III. kötet. Ára egy kötetnek 1 ft. 20 kr. Előf. ára 12 kötetnek 10 ft. (Emich, Pest.)

TARTALOM.

Kazinczy nyelvújítása. *Imre S.* — Thalia, zsebkönyv 1862-re. (—i.) — Uj széptani kísérlet. *Greguss Á.* — Arany Jánoshoz. *Szemere M.* — Egy zenebölcset életéből. — Színház. — Vegyes. — Uj könyvek.

Előfizetési felhívás

A SZÉPIRODALMI FIGYELŐ

aesthetikai, kritikai és szépirodalmi hetilapra.

A SZÉPIRODALMI FIGYELŐ első éve october végével lefolyt.

Nem szükség mondanunk, mennyi akadályal kellett küzdenie fenállása első évében: részint, mivel a közönség osztatlan figyelmét a haza nagy érdekei vették igénybe; részint, mert a kedélyek általános hullámzása az irodalmi csöndesebb munkásságra is ernyesztőleg hatott.

Mindamellettt igyekeztünk megoldani feladatunkat. Mennyire sikerült ez: olvasóinkra bizzuk megítélni. Elöttük a lap egy évi folyama erős és gyöngye oldalaival; ám forgassák végig s ítéljenek: lehetett volna-e az adott körülmények közt e nemben valami sokkal jobbat állítani elő.

Szándékunk volt előfizetési határidőket összeegyeztetni a naptári évvel, s e czél-

ból december végeig is fogadtunk el előfizetést. De bővebb megfontolás után beláttuk, hogy e változtatás nem czélszerű. Lapunk mind alakjára, mind tartalmára nézve alkalmas, hogy év végén beköttessék; s azon t. előfizetőinket, kik mult évi novembertől jelen october végeig járatták, ha tovább nem kívánják is, nem foszthatnók meg címlap-tól és tartalomjegyzéktől. Már pedig ha ezeket adunk most octoberben s így bezárjuk ez évi folyamot: nem adhatunk decemberben ismét. A kötetek disztelen egyformátlansága is ellene mond ama változtatásnak. Ennélfogva tisztelettel fölkérjük azon t. cz. előfizetőinket, kik december végeig küldötték be a pénzt, hogy előfizetésüket félévre kiterjeszteni méltóztassanak.

Ezek szerint az előfizetés rendje így áll:

Helyben házhoz, vidékre postai küldéssel:

Egész évre (nov. 1861—oct. 1862) . . . 10 ft. a. é.

Fél évre (nov. 1861—apr. 1862) . . . 5 „ „

Négy óra (jan.—april) . . . . . 3 „ 50 kr.

Az előfizetési pénz a „Szépirodalmi Figyelő“ kiadó hivatalába (Egyetem-utca 4. sz.) küldendő be.

Pest, oct. 23. 1861.

Heckenast Gusztáv

kiadó.

Arany János

szerkesztő tulajdonos.

Arany János, felelős szerkesztő és laptulajdonos.

Kiadó: Heckenast Gusztáv.